

A. METRIKA

TEMA. H. Radausko poezijos pasaulis

TIKSLAS. Plėsti mokinių, kaip skaitytojų, estetinę patirtį

UŽDAVINYS. Analizuoti H. Radausko eilėraščių turinį, raišką; lyginti H. Radausko poeziją su kitų autorių kūriniais; atskleisti H. Radausko individualumą

TIPAS. Eilinė temos pamoka

METODAI. Skaitymas, rašymas, teksto analizė ir interpretacija, darbas poroje, pokalbis

PRIEMONĖS:

1. A. Baltuonė, I. Kanišauskaitė, M. Mikalajūnas, D. Satkauskytė, N. Šervenikaitė, S. Žukas. Literatūros vadovėlis 11 klasei. 2 dalis, Vilnius: Baltos lankos, 2012
2. Literatūra 12 klasei. Chrestomatija. 1 dalis, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012
3. I. Agurkienė, V. Bartaševičienė. Estetiškasis RADAUSKAS: biografijos, kūrybos ir interpretacijos aspektai. Kaunas: Šviesa, 2004
4. D. Satkauskytė. Lietuvių egzodo poezija. Literatūros vadovėliai 11-12 klasei. Mažoji serija. Vilnius: Baltos lankos, 2001

LITERATŪRA. H. Radauskas „Pavasario naktis“, „Sutemos“

VERTINIMAS. Formalusis ir neformalusis

B. PAMOKOS SITUACIJA

Su mokiniais kalbėta apie H. Radausko gyvenimą, asmenybę, kūrybos bruožus. Aptarta ir įvertinta H. Radausko viešoji kalba, pasakyta gavus Lietuvių rašytojų draugijos premiją už poezijos rinkinį „Žiemos daina“ (1955). Taip pat perskaitytas ir įvertintas T. Venclovos tekstas „Nenugalimoji Arkadija“.

C. PAMOKOS EIGA

Poetas H. Radauskas išgyveno du pasaulinius karus, pasitraukimą iš Lietuvos, pirmųjų emigracijos metų sunkumus, tačiau šių įvykių beveik neužfiksavo eilėraščiuose. Kaip teigia Ingrida Agurkienė ir Vilma Bartaševičienė, leidinio „Estetiškasis Radauskas“ autorės, „poetas visą gyvenimą nuosekliai skelbė meno apolitiškumą, nesiangažavimo principą, abejingumą istorijai ir socialiniams klausimams, reiškė simpatijas grynajam estetizmui. H. Radauskas atsisakė mesianizmo, jis nesekė Bernardo Brazdžionio ar Antano Miškinio pėdomis, kurių kūryba atspindi tautines vertybes. H. Radausko nuomone, menas yra ne tautos suvienijimo priemonė, o laisvės išraiška. Literatūra yra laisvas grožio siekis, o grožis – savaiminė vertybė“. Poetas savo viešojoje kalboje, kuri buvo pasakyta gavus Lietuvių rašytojų draugijos premiją už poezijos rinkinį „Žiemos daina“, akcentavo, kad poezija yra betikslė: „Aš manau, kad poezija, kaip ir apskritai menas, tikslo neturi, kad jos prasmė yra tikslo neturėjimas“. Todėl jo poezija dažnai apibūdinama kaip tipiškas „menas menui“ poezijos pavyzdys.

I. KARTOJIMAS

- Kokiam eilėraštyje H. Radauskas pateikia savo poetinį „credo“, išreiškiantį atsiribojimą ir nepriklausomybę nuo visuomeninių aktualijų?
Išeivijoje išleisto eilėraščių rinkinio „Strėlė danguje“ pirmajame eilėraštyje „Dainos gimimas“ išsakyta meninė poeto programa: „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos“. Šiomis eilutėmis poetas polemizuoja su Bernardo Brazdžionio poeto-pranašo pozicija (eil. „Šaukiu aš tautą“). Taip pat šį eilėrašį galima laikyti poeto požiūrio „menas menui“ manifestu.
- Vienas pagrindinių H. Radausko poezijos bruožų – poetinės transformacijos principas. Kaip jį suprantate?
Tikrovė, kuria nusiviliama, pakeičiama į pasakišką, fantastišką, vaizduotės pasaulį. Poetas renkasi pasaką ir visą jos nelogišką stebuklingumą kaip šio pasaulio tiesą.
- Kokiam eilėraštyje H. Radauskas drąsiai atmetė tikrovę?
Pirmajame rinkinio „Fontanas“ eilėraštyje „Pasaka“: „Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu“. Šiame eilėraštyje regime tikrovės, skendinčios karo šešėlyje, ir pasakos susidūrimą.
- Kuo pasižymi H. Radausko transformuota realybė? Kas būdinga jo poezijos pasauliui?
Daiktiškumas, dinamiškumas, tapybiškumas, muzikalumas (asonansai, aliteracijos), žaismingumas, ironiškumas, teatrališkumas, proziškumas, distancija, stebuklingumas ir kt.

Asonansas – vienodo skambesio balsių kartojimas poezijos kūrinio eilutėje, frazėje, posme.

Aliteracija – vienodo skambesio priebalsių kartojimas poezijos kūrinio eilutėje, frazėje, posme.

II. PAMOKOS TEMOS, TIKSLO IR UŽDAVINIO SKELBIMAS

TEMA. H. Radausko poezijos pasaulis

TIKSLAS. Plėsti mokinių, kaip skaitytojų, estetinę patirtį

UŽDAVINYS. Analizuoti H. Radausko eilėraščių turinį, raišką; lyginti H. Radausko poeziją su kitų autorių kūriniais; atskleisti H. Radausko individualumą

III. UŽDUOTYS

- H. Radausko eilėraščio „Pavasario naktis“ skaitymas ir aptarimas:

H. Radauskas

Pavasario naktis (iš rinkinio „Strėlė danguje“ 1950)

Skambi lakštingala triukšmingai gieda.
Alyvom kvepia senstanti naktis.
O žalias mėnuo per medžius atriada
Ir ima šviesti tiesiai į akis.

Atsiminimai skrenda mėnesienoj
Kaip angelai, ir aš nebegaliu
Užmigt nuo liepos silueto sienoj
Ir nuo žalių mėnulio spindulių.

O laikrodis kartoja seną melą,
Kad laimė šypsosi, kad ji gera,
Ir bėga jo tikslėjimas per stalą
Į džiaugsmą didelį, kurio nėra.

- Kokių H. Radausko poezijai būdingų bruožų ir meninių priemonių pastebite šiame eilėraštyje?
 1. Dinamiškumas („lakštingala gieda“, „mėnuo atriada“, „atsiminimai skrenda“, „laikrodžio tikslėjimas bėga“).
 2. Meistriškai surimuotos strofos („lakštingala triukšmingai gieda“ - „mėnuo atriada“, „senstanti naktis“ - „į akis“ ir pan.).
 3. Kuriamas vizualus tapybiškas vaizdas (alyvos, mėnesiena, žalia spalva, mėnulio šviesa).
 4. Realus pasaulio neigimas (laikrodžio tikslėjimas bėga į džiaugsmą, „kurio nėra“).
 5. Ironiškas požiūris į tikrovę („O laikrodis kartoja seną melą./Kad laimė šypsosi, kad ji gera“). Žmogaus nusivylimo realiu pasauliu problema.
 6. Aliteracija kuriamas eilėraščio muzikalumas („**Sk**ambi **lakš**tingala triuk**š**mingai **g**ieda...“, „**A**tsi**m**ini**m**ai **s**k**r**enda **m**ė**n**esi**e**noj/**K**aip **a**ngelai...“, „O **l**aik**r**odis **k**artoja seną **m**elą/**K**ad **l**aimė **š**y**p**sosi, **k**ad **j**i **g**er**a**...“). Aliteracijos eilėraščiui suteikia vaizdingumo, paryškina intonacinį ir akustinį įtaigumą, suteikia savitą ritmą.
 7. Epitetai („skambi lakštingala“, „senstanti naktis“, „žalias mėnuo“ ir kt.), palyginimas („Atsiminimai skrenda mėnesienoj/Kaip angelai...“), metafora („o žalias mėnuo per medžius atriada...“, „O laikrodis kartoja seną melą...“), gamtos ir žmogaus paralelė (gieda lakštingala – nemiega žmogus), praeities ir dabarties kontrastas (atsiminimai kaip angelai, o dabar laimės ir džiaugsmo nėra).
- Kaip įvertintumėte šio eilėraščio pasaulį?
- H. Radausko eilėraščio „Sutemos“ skaitymas ir aptarimas:

H. Radauskas

Sutemos (iš rinkinio „Strėlė danguje“ 1950)

Pablyškęs vakaras, pavirsdamas į miglą,
Iš tylinčio dangaus pro žalsvą lapų stiklą
Į sodą sunkiasi, šlamėdamas žolėj,
Kur verkiančioj šviesoje balčiausi gyvuliai,
Palikę pasakas, klajoja realybėj,
Bijodami, kad tuoj dangaus skliautai beribiai
Užges ir kailiai jų putodami ištirps,
Ir rankos dieviškos jiems vilnų nenukirps.

1. Kokį vaidmenį eilėraštyje atlieka gamta? Kokia meninė raiškos priemonė tai atskleidžia?
Gamta – eilėraščio veikėja, nes H. Radausko gamta nėra nei peizažas, kuriuo gėrimasi, nei lyrinio subjekto išgyvenimų paralelė. Vakaras personifikuojamas.
2. Kokia metamorfozė pastebima eilėraštyje?
Vos pristatytas vakaras virsta kitu veikėju – migla.
3. Kokia menine raiškos priemone H. Radauskas apibūdina sutemų ir lietaus jungtį?
Taiklia metafora – verkianti šviesa.
4. Kokį garsų pasikartojimą aptinkate antroje ir trečioje eilėraščio eilutėse?
Aliteracija („pro žal^svą lapų stikl^ą/Į sodą sunk^{ia}si šlamėdamas[“]“). Gamtos aprašymas virsta savotiška regimųjų ir girdimųjų pojūčių sinteze.
5. Kaip suprantate, kas šiame eilėraštyje yra balčiausi gyvuliai ir jų tirpstantys kailiai?
Tai išlyjančių ir tamsoje nykstančių debesų metafora.
6. Kokių dviejų pasaulių riba tampa lietus?
Jis tampa realybės ir pasakos riba, o „balčiausi gyvuliai“ yra ne tik debesis, bet ir pasakiškosios sferos veikėjai, patekę į jiems svetimą pasaulį.
7. Kaip vertinama realybė? Kodėl?
Jos bijomasi, nes ji siejama su tuštuma, išnykimu (užges, ištirps), chaosu (kyla grėsmė įprastai tvarkai - „ir rankos dieviškos jiems vilnų nenukirps“).

Gamtos vaizdas poetui tėra pretekstas, galimybė sužaisiti garsais, spalvomis, formomis. Šiame žaidime visai nedalyvauja žmogus. Tačiau žaidime slypi gilesnė prasmė – poetas kalba apie pasakos (svajonės, kūrybos) ir realybės susidūrimą. Tokiu būdu netiesiogiai kalba ir apie žmogaus jauseną pasaulyje – būti tarp šių susikertančių, konfliktuojančių polių.

• Pokalbis:

1. Kokių panašumų pastebite H. Radausko, J. Aisčio ir J. Savickio kūryboje?
2. Kaip H. Radauskas kovoja su savo gyvenamojo laiko sunkumais?
H. Radauskas garbina grožį. Kaip atsiminimuose apie poetą teigia jo draugas Jurgis Blekaitis, „ta galinga grožio nostalgija, ta trapi, bet jokio kalibro sviedinių nesudraskoma, nenuslopinama poetinė muzika ir yra H. Radausko atkirtis supančiam smurtui ir tamsai“. Poeto izoliavimasis nuo tikrovės – lyg skydas nuo tikrovės, padėjęs išgyventi, apsaugoti.

3. Kaip absurda bando įveikti kiti lietuvių literatūros autoriai?
4. Kaip H. Radausko poezijos pasaulio pažinimas padės jums spręsti šių dienų problemas?

IV. PAMOKOS APIBENDRINIMAS/REFLEKSIJA

- Kuo individualus poetas H. Radauskas? Kokį poezijos pasaulį jis sukuria?

V. NAMŲ DARBŲ SKYRIMAS

- H. Radauskas: „Poezija privalo kurti estetines vertybes, o ne šildyti skaitytoją, kas jau yra grynai krosnies arba kai kurių gėrimų uždavins“. Viena grupė turi įrodyti šį teiginį, o kita grupė paneigti. Sugalvoti bent po 3 svarius argumentus pozicijai pagrįsti.